

ისტორია, პოლიტიკა, წყაროთმცოდნეობა
HISTORY, POLITICS, PRIMARY SOURCE STUDIES

თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის ახალი გეოსტრატეგიული
დილემა - ირან-ისრაელის ომის სავარაუდო კონტურები: მითი და
რეალობა

ვახტანგ მაისაია

პოლიტიკის და სამხედრო მეცნიერების დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი.
საქართველო, თბილისი, ჩარგლის ქ.#73, 0179
+995 599402252; vakhtang.maisaia@ciu.edu.ge
<https://orcid.org/0000-003-3674-3570>

ალიკა გუჩუა

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი.
საქართველო, თბილისი, ჩარგლის ქ.#73, 0179
+995 557960145. alika_guchua@ciu.edu.ge
<https://orcid.org/0000-0003-0347-9574>

აბსტრაქტი

2024 წელი დაიწყო სიტუაციის გართულებით ახლო აღმოსავლეთში, როდესაც ერაყში მდგომარეობა გართულდა უკიდურესად აშშ-ს და ირანის ისლამურ რესპუბლიკას შორის. მათმა კონფრონტაციამ მიაღწია უკიდურეს წერტილს და დროებით დასრულდა ე.წ. „პრესტიჟის ზავით“, რომელიც შეიძლება დიდხანს არ გაგრძელდეს. უკრაინული ავიალაინერის ჩამოგდება წარმოადგენს ამ კონფრონტაციის ერთ-ერთ ყველაზე ტრაგიკულ

მოვლენას. ბუნებრივია, რომ სირიაში გადაიკვეთა ასევე ირანის გეოსტრატეგიული ინტერესებიც, რადგანაც თუკი ირანისთვის მოკავშირე ალავიტური მმართველი ასადის დინასტიური რეჟიმი დაეცემა, მას მოყვება სუნიტური ორიენტაციის ისლამური რადიკალური ჯგუფების გააქტიურება (ანუ გათამაშდება „ერაყული“ სცენარი, რაც გულისხმობს შიიტური მოსახლეობის უფლებების შეზღუდვას); აშშ-ს მიერ ირანის წინააღმდეგ ე.წ. „ანაკონდის“ სტრატეგიის ხელშეწყობა (აშშ-ს ხელისუფლება, განსაკუთრებით წინა ადმინისტრაცია ცდილობდა ამ კონცეფციის „მარყუჟის“ გადმოსროლას სამხრეთ კავკასიის მიმართულებითაც). ამ ეტაპზე კიდევ უფრო აქტუალური ხდება ისრაელ-ირანის ლოკალური ომის სავარაუდო პერსპექტივა, რადგანაც ისრაელი წარმოადგენს აშშ-ს სტრატეგიულ პარტიორს ახლო აღმოსავლეთში და ირანისთვის კი ისრაელი წარმოადგენს დაუძინებელ მტერს, ჯერ კიდევ „ცივი ომის“ პერიოდიდან მოყოლებული. ამ ნაშრომში მოკლედ იქნება წარმოჩენილი, თუ როგორ შეიძლება განვითარდეს ამ ომის სავარაუდო სცენარი;

საკვანძო სიტყვები: აშშ; ირანის ისლამური რესპუბლიკა; „ანაკონდის“ სტრატეგია; ისრაელი; ლოკალური ომი.

შესავალი

ახლო აღმოსავლეთში გეოსტრატეგიული ვითარების გაუარესების ფონზე, რაც გამოიწვია „ჰამასის“ თავდასხმამ ისრაელზე 2023 წლის 7 ოქტომბერს, გაჩნდა ახალი სახელმწიფოთაშორისი სამხედრო კონფლიქტის გაჩენის საფრთხე. ისრაელ-ირანის გეოსტრატეგიული დაპირისპირებამ და სტრატეგიული შეიარაღების რბოლის დაწყებამ ამ ორ აქტორს შორის გადააქცია რეგიონული დონის სამხედრო კონფლიქტის გადაყვალა გლობალური დონის სამხედრო გამოწვევამდე. ირანის მხრიდან ისრაელის მიმართულებით სარაკეტო ბალისტიკური და საჰაერო დარტყმების შედეგად, რომელიც განხორციელდა ამა წლის ოქტომბერში, „ჰაერი-ხმელეთის“ ოპერატიულ-სტრატეგიული ოპერაციის ფარგლებში,

გამოიკვეთა რეგიონული ომის კონტურები. სამხედრო პოტენციალი ორივე მხარეს აქვს თითქმის იდენტური, თუმცა რაღაც სამხედრო მიმართულებით ერთ აქტორს გააჩნია უპირატესობა და რაღაც სხვა სფეროში კი მეორეს. მაგალითად, ისრაელის თავდაცვითი ბიუჯეტია \$27 მლრდ., ხოლო ირანის ისლამური რესპუბლიკის კი - \$10 მლრდ. ამასთან ერთად, ირანის შეიარაღებული ძალების რაოდენობა აღწევს თითქმის 610 ათასს სამხედრო მოსამსახურეს, ხოლო „ცახალის“ რაოდენობა აღწევს 170 ათასს სამხედრო მოსამსახურეს.

მეთოდი

აღნიშნული მინი-კვლევა ეფუძნება პოლიტიკური ანალიზის დონის კვლევის მეთოდს (Policy analyse level method) და ასევე „შემთვევის გარჩევის“ მეთოდს (Case-study method), ხოლო კვლევის თეორიული ბაზისს წარმოადგენს „სეკურიზაციის“ ანუ „კოპენჰაგენის“ სკოლის თეორია, ძალთა ბალანსის თეორია, „უსაფრთხოების დილემის“ თეორია და „ბირთვული ტერორის“ თეორია.

შედეგი

ბოლო დროს აქტუალური შეიქმნა ე.წ. „ირანი ბირთვული სტატუსის“ პრობლემა, რომელიც უკვე 1995 წლიდან მოყოლებული გახდა უსაფრთხოების დილემა გლობალურ პოლიტიკისთვის. ასეთივე სტრატეგიული სახის დილემად შეიძლება გადაიქცეს ისრაელის მიერ „ბირთვული იარაღის“ სტატუსის მქონე აქტორად გადაქცევა. ისრაელმა და ირანმა უკვე შესძლეს დიდი სირთულეების მიუხედავად განეხორციელებინათ 90%-ზე მეტი ურანიუმის გამდიდრების პროცესი და ფაქტიურად მიუახლოვდნენ ბირთვული ქობინების დამზადების ბოლო სტადიას. ამასთან ერთად, ორივე ამ ქვეყანას გააჩნიათ ბირთვული იარაღის გამდამტანი საშუალებებიც, „ბირთვული ტრიადის“ სამივე კომპონენტი (ბალისტიკური სარაკეტო სისტემები, წყალქვეშა ნაგები და სტრატეგიული ბომბდამშენები - თუნდაც ოპერატიულ-ტაქტიკურ დონეზე). აღნიშნულთან მიმართებაში, ხაზგასასმელია ის ფაქტი, თუ როდის შეიმუშავებს ისრაელი და ირანი „ბირთვული

ტრიადის“ საბოლოო ვარიანტს და როგორი იქნება მათი გამოყენების სამხედრო-სტრატეგიული და გეოსტრატეგიული გეგმები. ამიტომაც ასეთ „სტრატეგიულ რბოლას“ შეუძლია გამოიწვიოს სერიოზული გლობალური სახის ტექნოგენური კატაკლიზმის ეფექტის შექმნა, თუნდაც ისრაელ-ირანის ლოკალური ომის სცენარის განვითარების შემთხვევაში. თანამედროვე პერიოდში ღაზაში მიმდინარე მოვლენებს გარკვეულ წილად ირანი განიხილავს როგორც მის სტრატეგიულ სარგებელს, რადგან ეს აძლევს მას საშუალებას აგრესიული მოქმედებებისკენ და ახლო აღმოსავლეთში მეტი ძალების მობილიზების ისრაელის წინააღმდეგ⁸².

დისკუსია

ირანს ბირთვული ობიექტები ქვეყნის სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში აქვს. ამ ეტაპზე სულ 13 ობიექტია, რომელიც არის იდენტიფიცირებული. ასევე დადასტურებულია, რომ აქვს 20-25 ბირთვული ქობინი და არ გამორიცხავენ, რომ შესაძლოა 50-მდეც ჰქონდეს. ისრაელს 80 ბირთვული ქობინი აქვს და შესაძლოა განმეორდეს ინდოეთ-პაკისტანის 1999 წლის პრეცედენტი, როდესაც ორივემ მხარემ ერთდროულად მოახდინა ბირთვული აფეთქება და ორივე ბირთვული კლუბის წევრი გახდა. ამის ყველა ინდიკაცია აქვთ ორივე მხარეს. ალბათ ისრაელი 1978 წლის ეფექტს გაიმეორებს - შევა, სამხრეთ ლიბანს დაიკავებს, გაამყარებს პოზიციებს და ბუფერულ ზონას შექმნის. 1978 წელსაც ასე გააკეთა, რაც იყო პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაციის საბრძოლო რაზმების, ეს კი „ჰეზბოლას“ წინააღმდეგაა. ალბათ ეს „სიურპრიზი“ თუ იქნება. „ირანის მხრიდან კი შესაძლოა ის პასუხი იყოს, რომ თავისი რეგულატორმა შეიარაღებულმა ნაწილებმა გოლანის სიმაღლეებზე მიიტანოს შეტევა და დაიკავოს. მეორე, ლიბანში თავისი რეგულატორი და გასამხედროვებული ჯგუფები გადაისროლოს,

⁸² Ostovar, A., „Iran, Israel, and War in the Middle East”, WAR ON THE ROCKS, National security. October 17, 2023. P.1. <https://warontherocks.com/2023/10/iran-israel-and-war-in-the-middle-east/>

გამყაროს და იქიდან დაიწყოს სახმელეთო ოპერაცია. ალბათ, ასეთ შემთხვევაში, მოსალოდნელია "ჰუსიტების" ჩართვაც, მათ საკმაოდ ძლიერი პოტენციალი აქვთ და უფრო ორგანიზებული ძალაა. აქვთ საკმაოდ მაღალი დონის შიარადება და დაადასდტურეს, რომ დასავლეთის დიდ სახელმწიფოებთანაც კი შეუძლიათ სერიოზული დაპირისპირება. „ჰეზბოლას“ ლიდერშიპის პრობლემა არ აქვს, დაჯგუფებას თავისი პოლიტიკური ინსტიტუტები და თავისი საკადრო რეზერვის მართვის სისტემა აქვს და თუ ისრაელი ერთ თავს წააჭრის, ახალი თავი ამოვა. სიტუაცია ისე წავიდა, რომ ყველა სცენარი მოსალოდნელი და გასათვალისწინებელია. როგორც ჩანს, ისრაელი თავის პოტენციალს ამზადებს და ირანს ვალში არ დარჩება. როგორც ჩანს, ცდილობს, რომ უფრო მიზნობრივი და უფრო ზუსტი დარტყმები, რათა ირანი გეოპოლიტიკური თამაშიდან გამოიყვანოს, როგორც ჩანს, ისრაელი სერიოზული დარტყმებისთვის ემზადება, ამის მერე სიტუაცია როგორ განვითარდება ძნელი სათქმელია. საინტერესოა ისრაელის ქმედების მერე რა პოზიციას დაიკავებს ირანის ხელისუფლება, თუ სიტუაცია პინგ-პონგის თამაშით წავიდა, ეს უკვე ორმხრივი სახელმწიფოებრივი დაპირისპირებაა და შესაძლოა ვიხილოთ ბირთვული ესკალაციაც კი. ისრაელის ომი ჰეზბოლას წინააღმდეგ სამხრეთ ლიბანში კიდევ ერთი სირცხვილია ირანისა და მისი ახალი პრეზიდენტისთვის, რაც აძლიერებს მასზე ზეწოლას, რომ საპასუხო დარტყმა მიაყენოს ისრაელს მნიშვნელოვანი მოკავშირის დასაცავად. ანალიტიკოსების თქმით, ირანი ჯერჯერობით უარს ამბობს ისრაელის მიერ უფრო ფართო რეგიონულ ომში ჩართვაზე, რაც აშკარად არ სურს მის უზენაეს ლიდერს, ალი ხამენეის⁸³.

⁸³ Haghirian, M., „Walking a Tightrope: How Gulf States are Navigating the Iran-Israel Conflict”, The Henry L. Stimson Center, October 11, 2024. P.1.
<https://www.stimson.org/2024/walking-a-tightrope-how-gulf-states-are-navigating-the-iran-israel-conflict/>

2023 წლის 7 ოქტომბერს ჯიჰადისტური დაჯგუფებების „ჰამასისა“ და „ისლამური ჯიჰადის“ მიერ განხორციელებულმა სამხედრო ინტერვენციამ ისრაელის წინააღმდეგ გამოიწვია სერიოზული გეოპოლიტიკური ძვრები არა მხოლოდ რეგიონულ არამედ გლობალურ დონეზე⁸⁴. აღნიშნული გეოსტრატეგიული კრიზისის ფონზე, ჩაიშალა ე.წ. „ავრამიისტული“ ხელშეკრულების გაფორმება და ამაზე უშუალოდ მოწმობს კაიროსა და ამანის მაღალი დონის პოლიტიკური სამიტების ჩაშლა, სადაც მონაწილეობა უნდა მიეღოთ ერთის მხრივ, აშშ-ს და ისრაელს, ხოლო მეორეს მხრივ კი არაბული სახელმწიფოების ლიდერ ქვეყნებს - იორდანიას, ეგვიპტეს, გაერთიანებულ არაბთა ემირატებს და ყატარს. ამიტომაც სიტუაციის გართულების ფონი, კიდევ უფრო ამაღლებს ასეთი შეთანხმების და გეოპოლიტიკური კონსენსუსის მიღწევის შეუძლებლობას. იმ მოვლენების გათვალისწინებით, რაც განვითარდა შეიძლება გამოყენებული იქნას სპეციალური კვლევის მეთოდი - გეოპოლიტიკის ანალიზის კვლევის მეთოდი (რეგიონული და გლობალური დონის ანალიზი).

გლობალური დონის გეოპოლიტიკური ანალიზი: ჯერ კიდევ 2015 წლის 8 მაისს მაშინდელი აშშ-ს ტრამპის ადმინისტრაციამ, ისრაელის პოლიტიკური ლობირების შედეგად მიიღო გადაწყვეტილება გამოსულიყო ე.წ. „ირანული პროგრამიდან“ და რომ აშშ-ს აჩერებდა მონაწილეობას ე.წ. „ერთობლივი საყოველთაო სამოქმედო გეგმის“ პროგრამის ეგიდით განხორციელებულ ყველა პროექტში და ამით სრულად დაარღვია იმ მიღწეულ შედეგებს, რომელიც განხორციელდა ე.წ. „ექვსეულის“ (5+1 ფორმატი: ჩინეთი, აშშ, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, რუსეთის ფედერაცია და ირანის ისლამური რესპუბლიკა) ფარგლებში 2015 წელს. აშშ-ს ტრამპის ადმინისტრაციის ასეთი პოლიტიკა გააგრძელა მისმა შემცვლელმა, ჯო ბაიდენის ადმინისტრაციამაც,

⁸⁴ Byman, D., Jones, S. G., Palmer, A., „Escalating to War between Israel, Hezbollah, and Iran”, Center for Strategic and International Studies, October 4, 2024. P.1 <https://www.csis.org/analysis/escalating-war-between-israel-hezbollah-and-iran>

რომელმაც უფრო მეტად გაართულა აღნიშნული პროცესი. სახელდობრ, ამჟამინდელმა, აშშ-ს ბაიდენის ადმინისტრაციამ შემოიღო მხოლოდ 180 დღიანი სასანქციო რეჟიმი და ასევე მოითხოვა იმ ქვეყნებზე ახალი სანქციების დაწესება, რომლებიც ირანთან გააგრძელებენ თანამშრომლობას „ირანული პროგრამის“ შეჩერების შემდეგაც. პრინციპში ასეთი ახალი სანქციები აშშ-ს ადმინისტრაციამ უკვე გაავრცელა იმ თავდაცვითი ხასიათის საწარმოებზე, რომლებიც ეკუთვნით ჩინეთს, რუსეთს, ირანს და ჩრდილოეთ კორეას. ამ გადაწყვეტილებამ შეიძლება კიდევ უფრო გაართულოს ურთიერთობები ევროპელ სტრატეგიულ პარტნიორებთან, მათ შორის დიდ ბრიტანეთთანაც, რადგანაც სამი ევროპული ჰეგემონი საფრანგეთი, გერმანია და დიდი ბრიტანეთი კატეგორიულად წინააღმდეგნი არიან რათა „ირანული პროგრამა“ შეჩერდეს და ირანი კვლავ წავიდეს „თავისუფალ ცურვაში“.⁸⁵ იმის ფონზე, რომ უკვე ფაქტიურად, ჯერ კიდევ დონალდ ტრამპის ადმინისტრაციის გადაწყვეტილების შესაბამისად, დაიწყო ე.წ. „სავაჭრო ომი“ აშშ-ს და ევროკავშირსა და ჩინეთს შორის პროტექციონალისტური პოლიტიკის გატარების გამო, რკინის იმპორტთან დაკავშირებით და ამით ამერიკული ეროვნული მანქანათმშენებლობის გადარჩენის მიზნით, აღნიშნული გადაწყვეტილება კიდევ უფრო გაართულებს და დამაბავს ურთიერთობებს ამ აქტორებს შორის და შეიძლება შეიტანოს დიდი გეოპოლიტიკური დისონანსი ე.წ. „დასავლეთის“, როგორც ერთიანი გეოპოლიტიკური ცენტრის, ერთიანობაში. მოკლედ სიტუაცია კიდევ უფრო რთულდება რამოდენიმე მიმართულებით:

➤ *ახლო აღმოსავლეთის მიმართულებით, სირიისა და ლიბანის განხრით, რასაც შეიძლება მოყვეს აშშ-თურქეთის სტრატეგიული მოკავშირეობის დასასრული;*

⁸⁵ Barnes-Dacey, J., Bianco, C., Lovatt, H., „THE GAZA CRISIS: MAPPING THE MIDDLE EAST’S SHIFTING BATTLE LINES“, European Council on Foreign Relations March 2024. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2024/03/The-Gaza-crisis-Mapping-the-Middle-East-s-shifting-battle-lines.pdf>

- კავკასიის მიმართულებით, საქართველოს განხრით;
- აღმოსავლეთ ევროპის მიმართულებით, უკრაინის განხრით;
- სპარსეთის ყურისა და სუბ-აფრიკის მიმართულებით, იმენის თემის გართულება და ირან-საუდის არაბეთის ომის რეალური სცენარი;
- ცენტრალური აზიის მიმართულებით სიტუაცია შეიძლება კიდევ უფრო გახდეს დაძაბული, განსაკუთრებით, „ჰამასის“ ტერორისტული დაჯგუფების მიერ გაკეთებული მოწოდების შემდეგ, მეორე ტერორისტული გაერთიანება „ისლამური სახალიფოს“ მისამართით მათი გააქტიურების შესახებ, რაც გამოიწვევს უახლოეს პერიოდში მათი ჯგუფების გააქტიურებას. საინტერესო ფაქტია ის გარემოება, რომ „ისლამური სახალიფოს“ არ გააჩნია მყარი დასაყრდენი ახლო აღმოსავლეთში, მათი ძირითადი „ბირთვის“ განადგურების შემდეგ, მისი მოქმედებების არეალმა გადაინაცვლა ცენტრალურ აზიაში (ცენტრით ავღანეთი) და აფრიკის კონტინენტზე (ცენტრით ბურკინა-ფასო-მალი). ამ ეტაპზე, ავღანური ფილიალში „ხორასანში“ თავმოყრილია 8-10 ათასამდე ტერორისტი და ისინი წარმოადგენენ სერიოზულ ძალას, თუნდაც ცენტრალური აზიის რეგიონისთვის, თანაც უშუალოდ „ჰამასის“ ოფიციალური მოწოდების შემდეგ. აქედან გამომდინარე, უახლოეს პერიოდში შესაძლებელია სიტუაციის გამწვავება ორივე რეგიონში - სამხრეთ კავკასიისა (როგორც ე.წ. „შავი ტრანზიტის“, რომლის მეშვეობითაც „ისლამური სახალიფოს“ ტერორისტები და ასევე „თალიბანის“ რადიკალური ფრთის ე.წ. „ჰაკანის“ ქსელის მებრძოლები, შეიძლება გადასროლილი იყვნენ ღაზას სექტორსა და ახლო აღმოსავლეთის სხვა რაიონებში) და ცენტრალურ აზიაში, უშუალოდ მათი ფილიალების ამოქმედების შედეგად, მათ შორის იატაკქვეშა ჯგუფებზეა საუბარი (მაგალითად, უზბეკეთის და ყირგიზეთის მაგალითებზე) - სავარაუდო განვითარების სცენარი სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალური აზიის მაგალითზე.

ამ სასცენარო მიმართულებებიდან, ცალკე თემაა, რომელიც განვითარდება ავტონომიურად, ისრაელის და ირანის პირდაპირი ომი, რომელსაც ექნება სავარაუდოდ ჯერ ლოკალური ხასიათის, თუმცა ეხლავე უკვე აშკარად გამოიკვეთება შეზღუდული სამხედრო კონფლიქტის იერსახე და უკვე აშკარად. უკვე ინტენსიურად გახდა ისრაელის „ცახალის“ მიერ ინტენსიურად სირიის პრო-ასადის მომხრე სამხედრო შენაერთების და ასევე პრო-ირანული შენაერთების და უშუალოდ ირანული „ისლამური დაცვის კორპუსის“ ნაწილების სამხედრო შეტევები და საჰაერო-სარაკეტო დაბომბვებმა მიიღო უკვე ინტენსიური ხასიათი და ახალი საბრძოლო თეატრის ზონაც კი გაჩნდა - ჰოლანის სიმაღლეები, რომელიც ყოველთვის იყო სირიისა და ისრაელის დაპირისპირების უშუალო მიზეზი. ამავე დროს, მეორე ანალოგიური საბრძოლო თეატრის ზონა შეიძლება გადაიქცეს ლიბანი, სადაც საპარლამენტო არჩევნების შედეგად პრო-ირანულმა „ჰეზბოლაჰმა“ კვლავ გაიმყარა საკუთარი პოზიციები და გაიყვანა პარლამენტში უმრავლესი მომხრე და დამატებით თავის სატკივარი გაუჩინა ისრაელის ხელმძღვანელობას. ისრაელის ხელმძღვანელობამ უკვე ოფიციალურად განაცხადა, რომ ქვეყანა მზად არის ირანთან ომის დაწყებისთვის და ამისთვის უკვე გადაიდგა კონკრეტული ნაბიჯებიც, კერძოდ, მაისის დასაწყისში, ისრაელის პარლამენტმა - ქნესეთმა მიიღო გადაწყვეტილება მიანიჭოს ქვეყნის პრემიერ-მინისტრს ბენიამინ ნეტანიახუს და თავდაცვის მინისტრს ავიგდორ ლიბერმანს, რომელიც წარმოშობით ყოფილი საბჭოთა კავშირის სივრციდანაა (კერძოდ, მოლდოვიდან), ომის დაწყების უფლება პარლამენტის გვერდის ავლით. აღნიშნული კი ნიშნავს, რომ ისრაელი უკვე სრულად არის მზად არის საომრად და ისრაელ-ირანის მესამე ომის კონტურები სავსებით რეალურია და სავარაუდოდ ალბათ ამა წლის ივნისის ბოლოს-ივლისის დასაწყისში მოწმენი ვიქნებით ამ ომის განვითარებისა სამი მიმართულებით. პრინციპში რატომ იწყებს ისრაელი ომს ირანთან ამის ანალიზია საინტერესო და რატომ ლობირებდა ისრაელი აშშ-ს მიმართულებით, რომ ტრამპის ადმინისტრაციაც ჩართ-

ული ყოფილიყო ამ „გეოპოლიტიკურ ფერხულში“. ამისთვის არსებობს კონკრეტული სამი გეოსტრატეგიული ანუ სამხედრო-სტრატეგიული მიზეზი:

- 1) ირანი, რომელიც წარმოადგენს ისრაელის პირდაპირ სამხედრო საფრთხეს და რისკს ისრაელისთვის, რადგანაც ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკურ და ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიებში პირდაპირ არის აღნიშნული, რომ ირანის ერთ-ერთი მიზანია ისრაელის, როგორც სახელმწიფოს ფიზიკურად განადგურება, მათ შორის სამხედრო საშუალებების მეშვეობითაც. ირანი პირველად, ისრაელის სახელმწიფოებრიობის არსებობის ისტორიაში 1948 წლის 14 მაისიდან მოყოლებული, მიადგა თავის უშუალოდ „მტერს“ სახელმწიფო საზღვართან და სირიის ტერიტორიაზე შექმნა საკმაოდ სერიოზული არა მარტო გეოპოლიტიკური, არამედ გროსტრატეგიული პლაცდარმი, სამხედრო ინფრასტრუქტურის განთავსების კუთხით. ირანი უკვე მიეზღინა ისრაელს და ფაქტიურად შეუძლია ოპერატიულად და ტაქტიკურადაც „მიწვდეს“ ისრაელის შიდა ტერიტორიას და მოახდინოს პირდაპირი ინტერვენციაც კი, სულ მცირე მოაქციოს სარაკეტო-საარტილერიო დაბომბვების არეალში ისრაელის ჩრდილოეთ და აღმოსავლეთის პროვინციები. ეს უკვე წარმოადგენს ექსისტენციური საფრთხეს ისრაელისთვის, ირანის მხრიდან. თანაც ირანი არ არის იოლი მოწინააღმდეგე, არაბული კოალიციებისგან განსხვავებით, რადგანაც ირანელი სამხედროების საბრძოლო სულისკვეთება და საბრძოლო მომზადების დონე გაცილებით მაღალია და ათი თავით აღემატება მათ. მეორეს ერთი, სწორედაც 2007 წლის სამხედრო კამპანიის პერიოდში „ცახალმა“ ფაქტიურად წააგო ომი პრო-ირანულ „ჰეზბოლასთან“ პირველად თავის არსებობის ისტორიაში;
- 2) ისრაელისთვის გაცილებით საშიშია მდგომარეობა ლიბანში, რაც გამოწვეულია „ჰეზბოლაჰის“ გამარჯვებით და ირან-„ჰეზბოლაჰის“ უშუალო სამხედრო კავშირი და კოორდინაცია მათი საბრძოლო ოპერაციების კი უფრო ზრდის ისრაელზე

უკვე ალიანსური თავდასხმის ვარიანტებს, ანუ ამჯერად არაბულ კოალიციას, შეცვლის უკვე ირანული ანუ შიიტური ალიანსი, რომელსაც ასევე შეურთდებიან პალესტინური „ჰამასი“ და ასადის რეჟიმის სამხედრო შენაერთები, რომელთა რაოდეობაზამაც მიაღწია უკვე 80 ათასს ადამიანს;

- 3) ამავე დროს ირანს გაიჩნდა საკმაოდ სერიოზული სამხედრო მოკავშირე რუსეთის ფედერაცია, რომელიც უკვე სერიოზული საფრთხეა ისრაელისთვის, რადგანაც რუსეთის სამხედრო-ტექნიკური მხარდაჭერა და თუნდაც სამხედრო კონსალტინგის თემა კიდევ უფრო ზრდის ამ საფრთხეს, თანაც იმ ფონზე, რომ რუსეთმაც შექმნა საკმაოდ ძლიერი სამხედრო პლაცდარმი და ფაქტიურად სირიიდან ამერიკული სამხედრო გავლენა დაიყვანა თითქმის ნულის დონეზე.

რეგიონული დონის გეოპოლიტიკური ანალიზი: ფაქტიურად მართლდება ჩემი პროგნოზი, რომელიც მე გავაკეთე რამოდენიმე წლის წინათ და რომელზეც მე ვწერდი საკმაოდ დეტალურად, და ამიტომაც კიდევ ერთხელ მინდა გავახსენი ჩვენს მკითხველს აღნიშნული სცენარის ვარიანტი, რომელიც უკვე შეიძლება რეალურად განხორციელდეს (აღნიშნული ბლოგი დაწერილი იყო 2014 წელს და როგორც ჩანს სწორედ ასე განვითარდება მოვლენები):

ამ ბოლო დროს საერთაშორისო მას-მედიის საშუალებებით, ისრაელის მთავრობა თურქეთთან მოლაპარაკებას აწარმოებს, რათა თურქეთიდან ირანის ატომური ობიექტების დაბომბვა განახორციელოს. მანამდე კი გავრცელდა ისრაელის გენერალური შტაბის უფროსის ბენი განცის განცხადება: „ისრაელის არმია მზად არის განახორციელოს დარტყმა ირანის ბირთვულ სისტემაზე და ამავდროულად ომი დაიწყოს სირიასა და ლიბანში. ჩვენ მზად ვართ, ნებისმიერ მომენტში განვახორციელოთ დარტყმა, ირანის ბირთვულ ობიექტებზე და ამავდროულად ვეომოთ სირიასა და ლიბანს. მე არ ვფიქრობ რომ ეს ხვალ მოხ-

დება, თუმცა ყველაფრის მიუხედავად, ჩვენ მზად ვართ⁸⁶. ასეა თუ ისე ისრაელი უკვე მივიდა იმ ზღვრამდე, რომელიც აიძულებს მას იმოქმედოს ისე, როგორც ამ ქვეყანამ იმოქმედდა 1981 წლის 7 ივნისს ოზირაკის ბირთვული კვლევების ობიექტზე ერაყში. მხედველობაში ისრაელის სამხედრო-საჰაერო ძალების მიერ განხორციელებული მოულოდნელი საჰაერო დარტყმა, ანუ საჰაერო „ბლიცკრიგი“. ისრაელის ამგვარი გეოპოლიტიკური დილემა გაჩნდა მას შემდეგ, რაც სიტუაცია უკიდურესად დაიძაბა მეზობელ სირიაში და ეს ქვეყანა ჩაეფლო სამოქალაქო ომის მორევში.

ბუნებრივია, რომ სირიაში გადაიკვეთა ასევე ირანის გეოსტრატეგიული ინტერესებიც, რადგანაც თუკი ირანისთვის მოკავშირე ალავიტური მმართველი ასადის დინასტიური რეჟიმი დაეცემა, მას მოყვება სუნიტური ორიენტაციის ისლამური რადიკალური ჯგუფების გააქტიურება (ანუ გათამამდება „ერაყული“ სცენარი, რაც გულისხმობს შიიტური მოსახლეობის უფლებების შეზღუდვას); აშშ-ს მიერ ირანის წინააღმდეგ ე.წ. „ანაკონდის“ სტრატეგიის ხელშეწყობა (აშშ-ს ხელისუფლება, განსაკუთრებით წინა ადმინისტრაცია ცდილობდა ამ კონცეფციის „მარყუჟის“ გადმოსროლას სამხრეთ კავკასიის მიმართულებითაც); სირიაში შეიძლება მოვიდეს სათავეში პრო-ამერიკული ხელისუფლება, რაც ავტომატურად გამოიწვევს ირანისთვის სტრატეგიული მოკავშირის დაკარგვას ისრაელთან გეოპოლიტიკურ ბრძოლაში⁸⁷ (აღნიშნული მიდგომა შეადგენს ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის ფუნდამენტურ პრინციპს); სირიაში ასადის რეჟიმის დაცემა გამოიწვევს ირანისთვის გეოპოლიტიკური პლაცდარმის დაკარგვას ახლო აღმოსავლეთის მთელ რეგიონში, განსაკუთრებით თეირანისთვის სასიცოცხლო მნი-

⁸⁶ ჩაჩანიძე, თ., „ახლო აღმოსავლეთი დიდი ომის ზღვარზეა - ირანი ისრაელზე თავდასხმას ამზადებს“, რეზონანსი, 1 აგვისტო, 2024. https://resonancedaily.com/mobile/index.php?id_rub=8&id_artc=209830

⁸⁷ Ebrahim, N. „New US backed India-Middle East trade route to challenge China's ambitions“. CNN. 11 September 2023. <https://edition.cnn.com/2023/09/11/middleeast/us-india-gulf-europe-corridor-mime-intl/index.html>

შენელობას წარმოადგენს ლიბანსა და პალესტინის ავტონომიურ მხარეებში (განსაკუთრებით ღაზას სექტორში) შიიტური რადიკალური ისლამური პოლიტიკური მოძრაობების „ჰამასისა“ და „ჰეზბოლახის“-თვის სამხედრო-პოლიტიკური და ფინანსური მხარდაჭერა, რაც ხორციელდებოდა სირიის მეშვეობით. მოკლედ სირიაში არსებულმა სამხედრო-პოლიტიკურმა არეულობამ და კრიზისმა ირანის ისლამური რესპუბლიკის ავტოკრატიულ-თეოკრატიული რეჟიმს შეუქმნა არსებობის რეალური საფრთხე. ბუნებრივია ამას მოჰყვა ირანის მხრიდან კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმა - ირანის ისლამური გუშაგთა კორპუსის შეზღუდული კონტიგენტის შეყვანა სირიაში, სირიის შიიტური მოსახლეობისათვის სამხედრო დახმარების აღმოჩენა და ტერიტორიული თავდაცვის რაზმების ჩამოყალიბებაში დახმარების გაწევა, სხვადასხვა ტიპის შეიარაღების მიწოდება ასადის რეჟიმისთვის და ა.შ. ბუნებრივია სირიაში „ირანულმა“ ფარულმა ექსპანსიამ გამოიწვია პალესტინასა და ლიბანის ტერიტორიებზე „ჰამასისა“ და „ჰეზბოლახის“ დაჯგუფებების გააქტიურება და ისრაელის წინააღმდეგ სამხედრო რიტორიკისა და საქმიანობების ინტენსიურობის გაზრდა. ამასთან ერთად, ირანმა დაიწყო თავისი ბირთვული პროექტის დაჩქარებული ტემპებით განვითარება (ოფიციალური თეირანი მიუახლოვდა ბირთვული იარაღის შექმნის ხორცშესხმას დაახლოებით 90%-ით) და სათანადო სამხედრო ტექნოლოგიების გაუმჯობესება, მათ შორის დამრტყმელი სარაკეტო სისტემების. სხვადასხვა მოსაზრებებით და ინფორმაციებით, ირანი უკვე ზაფხულში დაასრულებს ახალი ტიპის ბალისტიკური რაკეტის შექმნის პროექტს და განახორციელებს მის გამოცდას. აღნიშნული ფაქტი კი უქმნის რეალურ საფრთხეს თვით ისრაელის არსებობასაც კი, რადგანაც თეირანის მიერ დაჩქარებული ტემპებით ბირთვული იარაღის და ახალი სარაკეტო ტექნოლოგიების შემუშავება, თანაც სირიაში არსებული არაპროგნოზირებადი სამხედრო-პოლიტიკური ვითარება, კიდევ უფრო ამძიმებს ისრაელის გეოპოლიტიკურ მდგომარეობას. ამიტომაც ისრაელის სამხედრო-სტრატეგიული ხელმძღვანელობა

ჩქარობს ასეთ ვითარებას დაასწროს და განახორციელოს პრევენტიული დარტყმები ირანის ბირთვულ და სამხედრო-სამრეწველო იმ ობიექტებს, სადაც სარაკეტო ტექნოლოგიების განვითარება ხორციელდება.

ამაში მას ნეოკონსერვატიული პრემიერ-მინისტრ ნეთანიაჰუს პოლიტიკური ხელისუფლება ხელს უწყობს. ამასთან ერთად, ისრაელის ასეთი გააქტიურება გროსტრატეგიის შემუშავების საქმეში და თუნდაც სამხედრო ტიპის მუქარის გაჟღერება აიძულებს აშშ-ს ამჟამინდელ ადმინისტრაციას დაუბრუნდეს იმ მილიტარისტულ რიტორიკას, რომელსაც ის ახორციელებდა 2022 წლის მეორე ნახევარში ირანის წინააღმდეგ. რატემა უნდა აღნიშნული ურთულესი გეოსტრატეგიული აშლილობის ფონზე, რომელიც დღეს შეიმჩნევა ახლო აღმოსავლეთში, ისრაელის წინაშე დგება სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესების დაცვის და სათანადო სამხედრო სტრატეგიის განხორციელების ეტაპი.⁸⁸ ამისთვის კი წინამოსამზადებელი ეტაპის აღსრულება უკვე ძალაშია, რადგანაც ისრაელის სამხედრო-საჰაერო ძალების მიერ „ირანული ოზირაკის“ მისიის შესრულებას სჭირდება, ძირითადად, სამი ქვეყნის საჰაერო სივრცის გადაკვეთა: თურქეთის, სირიის (და ნაწილობრივ ერაყის) და საუდის არაბეთის. როგორც ჩანს „ცახალის“ შეიარაღებაში უკვე მოიპოვება ურანიუმის ელემენტებით გამდიდრებული სიღრმისეული ბომბების (BLU-109/B ქობინებით აღჭურვილი) გარკვეული რაოდენობა და ჰაერსაწინააღმდეგო თავდაცვითი სისტემის, „ემელონური“ განთავსების ელემენტი მოყვანილია სრულ საბრძოლო მზადყოფნაში. თურქეთის ხელისუფლებასთან დაწყებული მოლაპარაკებები სწორედ ამას მოწმობს. თუმცაღა საეჭვოა რომ თურქეთმა ამაზე განაცხადოს თანხმობა, მით უფრო როდესაც თურქეთი უკვე აშკარად მისწრაფვის ევრაზიული გეოპოლიტიკურ სივრცეში ინტეგრაციისკენ. ამაზე მოწმობს კონკრეტული ფაქტიც, ჯერ

⁸⁸ Hadad, H., „Proxy battles: Iraq, Iran, and the turmoil in the Middle East”, European Council on Foreign Relations, 16 April 2024. P.1. <https://ecfr.eu/publication/proxy-battles-iraq-iran-and-the-turmoil-in-the-middle-east/>

კიდევ 2013 წლის 26 აპრილს ალმაა-ათაში მომხდარმა გარემოებამ - კერძოდ, თურქეთი გაწევრიანდა „შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში“, როგორც „დიალოგის პარტნიორის“ სტატუსით, სადაც უკვე დამკვირვებლის სტატუსით ამ ორგანიზაციაში მონაწილეობს ირანიც. ასე რომ რუსეთის და ჩინეთის ლიდერობით განთქმულ ორგანიზაციაში გაწევრიანებით თურქეთმა აღიარა, რომ მისი გეოპოლიტიკური მომავალი ბედი „აღმოსავლეთში“ მდებარეობს. ამას ემატება ასევე, თურქეთის ახალი ინიციატივის რეალიზაცია, რომელიც გაფორმდა „თურქული სახელმწიფოთა ორგანიზაციის“ დაარსების და განვითარების სახით და ახალი გეოპოლიტიკური ალიანსის გაფორმება.

დასკვნა

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ როგორც ჩანს, უახლოეს პერიოდში, ისრაელი პირველ რიგში გააქტიურებს აგენტურულ და დივერსიულ-სადაზვერვო საქმიანობას და საჭაერო „ბლიცკრიგის“ უნისონში განახორციელებს კონკრეტული სახის სამხედრო-ტაქტიკურ აქციებს ირანის სათანაო სტრატეგიული ობიექტების განადგურების მიზნით.

რათქმაუნდა აღნიშნული სამხედრო კონფლიქტის დაწყებასა და განვითარებას გააჩნდა მისი ინიციატორები, რომლებსაც წარმოადგენენ, ჯერ კიდევ 2015 წელს გაფორმებული სამხედრო-პოლიტიკური ახლო აღმოსავლური ალიანსი, რომელიც შექმნილიყო იყო ე.წ. „ისლამური სახალიფოს“ განადგურების მიზნით, ხოლო მისი მართლაც განადგურების შემდეგ, კვლავ გააგრძელა საქმიანობა. მის შემადგენლობაში შედის: რუსეთის ფედერაცია, სირიის არაბთა რესპუბლიკა (ასადის რეჟიმი), ირანის ისლამური რესპუბლიკა, ერაყი და ასევე „ჰეზბოლაჰი“. თითოეულ მათგანს რათქმაუნდა ჰქონდა საკუთარი გეოპოლიტიკური და გეოსტრატეგიული ინტერესები.

ლაზის სექტორში განვითარებული საომარი მოქმედებების სცენარი, რასაც თან ერთვის იემენისა და სირიაში გართულებული გეოსტრატეგიული ფონი, კიევ ერთი წლის განმავლობაში განვითარდება და არ არის გამირიცხული, რომ მისი არეალი

კიდევ უფრო გაფართოვდეს ეგვიპტის, ლიბანის, სუდანის და საუდის არაბეთის ხარჯზე, რომელიც შეიძლება დაიწყოს 6 თვის შემდეგ. მდგომარეობა თანადათანობით გამოდის პროგნოზირებადი სცენარის არეალიდან და კიდევ უფრო რთულდება ვითარება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საინტერესოა რამდენიმე მნიშვნელოვანი რეკომენდაციის შემუშავება, იმ შესაძლო სცენარების განვითარების შემთხვევაში, რომელიც უკვე იყო აღნიშნული:

- 1) რეგიონულ დონეზე შეიქმნას ერთიანი კონტრ-ტერორისტული საკოორდინაციო ცენტრი, რომელიც განახორციელებს მონიტორინგს და გაუწევს კოორდინაციას ერთობლივ საქმიანობას ამ მიმართულებით, თუნდაც სამხრეთ კავკასიის აქტორების უშუალოდ ჩართულობით;
- 2) გაიმართოს სამხრეთ კავკასიის და ცენტრალური აზიის სახელმწიფოთა სპეციალური სამსახურების წარმომადგენლების შეხვედრა და გაიმართოს კონსულტაციები სავარაუდო სცენარის გართულების თაობაზე;
- 3) ერთიანი საინფორმაციო კამპანიის დაწყება რეგიონულ დონეზე არსებული ვითარების საზოგადოებისთვის უკეთ ახსნის მიზნით.

ამგვარი რეკომენდაციები ატარებენ მხოლოდ აკადემიური სახის შინაარსს, და სამწუხაროდ ვერ ახდენენ რეალური გეოპოლიტიკურ პროცესებზე გავლენას.

ბიბლიოგრაფია:

- Barnes-Dacey, J., Bianco, C., Lovatt, H., „THE GAZA CRISIS: MAPPING THE MIDDLE EAST’S SHIFTING BATTLE LINES”, European Council on Foreign Relations March 2024. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2024/03/The-Gaza-crisis-Mapping-the-Middle-East-s-shifting-battle-lines.pdf>
- Byman, D., Jones, S. G., Palmer, A., „Escalating to War between Israel, Hezbollah, and Iran”, Center for Strategic and Inte-

- International Studies, October 4, 2024. <https://www.csis.org/analysis/escalating-war-between-israel-hezbollah-and-iran>
- Cordesman AH: Iran, Israel and Nuclear War. Washington, D.C: Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2007. <http://csis.org/program/burke-chair-strategy>
- Defense Intelligence Agency (DIA), Iran Military Power: Ensuring Regime Survival and Securing Regional Dominance (Washington, DC: Government Printing Office, 2019), <https://www.dia.mil/>
- Ebrahim, N. „New US backed India-Middle East trade route to challenge China’s ambitions“. CNN. 11 September 2023. <https://edition.cnn.com/2023/09/11/middleeast/us-india-gulf-europe-corridor-mime-intl/index.html>
- Fabian, E., „Iran Blames ‘Zionists’ for Killing Officer, Vows Revenge; Israel Boosts Air Defenses”, Times of Israel, May 30, 2022, <https://www.timesofisrael.com/>
- Fabian, E., „In ‘Game Changer,’ Israeli Laser-based Air Defense Shoots Down Drones”, Times of Israel, April 14, 2022, <https://www.timesofisrael.com/>
- Fulton, J., „China-Saudi Arabia relations through the ‘1+2+3’ cooperation pattern”. Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, 14(4), 7, 2020.
- Golkar, S., „Iran after Khamenei: Prospects for Political Change", Middle East Policy Council, Middle East Policy, vol. 26, no. 1, Spring 2019.
- Hadad, H., „Proxy battles: Iraq, Iran, and the turmoil in the Middle East”, European Council on Foreign Relations, 16 April 2024. <https://ecfr.eu/publication/proxy-battles-iraq-iran-and-the-turmoil-in-the-middle-east/>
- Haghirian, M., „Walking a Tightrope: How Gulf States are Navigating the Iran-Israel Conflict”, The Henry L. Stimson Center, October 11, 2024. <https://www.stimson.org/2024/walking-a-tightrope-how-gulf-states-are-navigating-the-iran-israel-conflict/>

- Jones, S., G., „Three Dangerous Men: Russia, China, Iran and the Rise of Irregular Warfare”, W.W. Norton & Company, 2021.
- Khamenei.ir, "Zionists Deceived Jean-Paul Sartre into Writing Against Palestine," April 15, 2018, <https://english.khamenei.ir/news/5560/Zionists-deceived-Jean-Paul-Sartre-into-writing-against-Palestine>
- Majidiyar, A., „Iran Faces Uphill Battle to Profit From Its Role in Syria War”, Financial Times, February 13, 2018, <https://www.ft.com/content/f5129c30-0d7f-11e8-8eb7-42f857ea9f09>
- Ostovar, A., „Iran, Israel, and War in the Middle East”, WAR ON THE ROCKS, National security. October 17, 2023. <https://warontherocks.com/2023/10/iran-israel-and-war-in-the-middle-east/>
- Ostovar, A., „The Grand Strategy of Militant Clients: Iran’s Way of War”, Security Studies 28, no. 1, 2019.
- Perkovich, G., Manzanero, S., „Plan B: Using Sanctions to End Iran’s Nuclear Program”, Arms Control Today, May 2004.
- Toosi, N., „Iran’s China Bet: Oil, Economic Leverage, and the Threat of Israel's Attacks", Foreign Policy, April 19, 2024, <https://foreignpolicy.com/2024/04/19/iran-china-israel-attack-oil-trade-economic-leverage/>
- ჩაჩანიძე, თ., „ახლო აღმოსავლეთი დიდი ომის ზღვარზეა - ირანი ისრაელზე თავდასხმას ამზადებს“, რეზონანსი, 1 აგვისტო, 2024. https://resonancedaily.com/mobile/index.php?id_rub=8&id_artc=209830